

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱ՝

«Ընտանիքի, դպրոցի և համայնքի համագործակցությունը և փոխներգործությունը աշակերտի դաստիարակության գործում»

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Ալինա Մնոյան

Արմավիր մարզի Մեծամոր քաղաքի №2 ավագ դպրոց

Մենթոր ուսուցիչ՝ Նարինե Վասիլյան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԱԽԱԲԱՆ.....	էջ 3
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԱՐԿ.....	էջ 5
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍ.....	էջ 7
ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄՆԵՐ.....	էջ 22
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	էջ 23

ՆԱԽԱԲԱՆ

Գտնում եմ, որ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող անձանց համար անհրաժեշտ է ուսուցումը կազմակերպել հանրակրթական դպրոցներում, որովհետև ՀՀ-ն ստորագրել է միջազգային փաստաթղթեր և ընդունել ներառական կրթության մասին օրենք: Ուստի անհրաժեշտ է մի կողմից հետևել օրենքի իրականացմանը, մյուս կողմից մեր հասարակությանը նախապատրաստել որոշակի խնդիրներ ունեցող անձանց հասարակական կյանքում բնականոն ընդունելու համար: Մեզանից և ոչ ոք ապահովված չէ տեխնաձին և բնական աղետներից՝ հատկապես արագ զարգացող և անկանխատեսելի մեր օրերում:

Հետխորհրդային հասարակության համար սա նույնպես դժվար ընդունելի էր, որովհետև նախկինում որոշակի խնդիրներ ունեցողների համար եղել են հատուկ մասնագիտացված դպրոցներ և նրանք կրթություն ստացել են առանձին հաստատություններում:

ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեան մարդկության ուշադրությունը հրավիրեց աուտիզմ ունեցող մարդկանց խնդիրներին և կոնկրետ օր ազդարարեց դրանք աշխարհին ներկայացնելու համար: Դա օգնեց, որ նրանց կյանքի որակը սկսի աստիճանաբար բարելավվել: Հասարակության իրազեկման անհրաժեշտությունը շարունակում է արդիական մնալ մինչ օրս:

Մենք պետք է ընդունենք, որ աուտիզմը գլոբալ ճգնաժամ է, որ չի ճանաչում ազգություն, էթնիկական և սոցիալական կարգավիճակ: Այսօր աուտիզմը ճանաչվել է որպես համընդհանուր զարգացման խանգարում, որն ախտահարում է երեխաներին: Ուրեմն վաղուց ժամանկն է, որ աշխարհը սկսի ճանաչել այս խնդիրը և գործի թե՛ միջազգայնորեն, թե՛ հասցեական մակարդակներում՝ այս խնդրի հետ անմիջապես առնչվող այդ անձանց և ընտանիքների կենսակերպը բարելավելու համար:

Գտնում եմ, որ կարիքներով երեխաներն իրենց հասակակիցների միջավայրում լիարժեք ինտեգրման հնարավորություն պետք է ունենան: Մենք պետք է անենք հնարավորը

իրականացնելու մի ծրագիր և պետք է պատրաստական լինենք կյանքի կոչելու այն: Ահա թե ինչու ընտրեցի և կարևորեցի ներառական կրթությանն առնչվող խնդիրները և այդ գործընթացում անխուսափելիորեն անհրաժեշտ համարեցի ծնողի, դպրոցի, համայնքի համագործակցությունը: Այս գործընթացում բոլորը՝ համայնքը, շահառուները, ծնողները, դպրոցը, մասնագետները գործընկերներ են: Պետք է նպաստավոր միջավայր ստեղծել, խորապես համոզված լինելով, որ բոլոր շահառուներն անհատներ են և նրանց հարկավոր է մոտենալ՝ հարգելով նրանց անհատականությունը: Կարծում եմ չկա այնպիսի խնդիր, որ լուծում չունենա: Արդյունքի հասնելու համար հարկավոր է պարզապես տիրապետել լիարժեք ինֆորմացիայի և համբերատար, հետևողական քայլերով հասնել արդյունքի: Պետք է շարունակ հիշել, որ այս երեխաներն ունեն աշխարհի հետ հաղորդակցվելու իրենց լեզուն, ունեն ասելիք: Դա նրանց ինքնարտահայտումն է ...

Անչափ կարևոր եմ համարում ձեռքբերումը, որն արձանագրում են մասնագետները: Երեխաների մոտ նկատվում է վարքի և մտավոր ունակությունների աճ, նրանք յուրացնում են հասարակությանն ինտեգրվելու նորմերը, պատրաստ են ընկերական կապեր ստեղծելու: Ինձ համար, մեզ բոլորիս համար սա կարևոր ձեռքբերում կարելի է համարել:

Այս ծրագրով մենք մերժում ենք անտարբերությունը՝ ուղարկելով հստակ պատգամ աշխարհին, որ ամեն ինչի հիմքում համագործակցության լեզուն է:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

Ներառումը փիլիսոփայություն է, որը միավորում է տարբեր աշակերտներին, մանկավարժներին և համայնքի անդամներին՝ ստեղծելու դպրոցներ և այլ դպրոցական հաստատություններ, որոնք հիմնված են ընդունման, պատականելիության և համագործակցության վրա: Յուրաքանչյուր երեխա կրթության հիմնարար իրավունք, ինչն ամրագրված է ՀՀ օրենքներով, միջազգային պայմանագրերով և մի շարք ենթաօրենսդրական ակտերով: Ներառական կրթությունը ստեղծում է հնարավորություններ բոլոր երեխաների համար՝ դառնալ սովորողներ՝ իրավունք ունենալով օգտվել հանրակրթական դասարանում կիրառվող բովանդակալից մարտահրավերային և հանրակրթական չափորոշիչներին համապատասխան ուսումնական ծրագրերից, ինչպես նաև՝ դասավանդման տարբերակված մեթոդներից, որոնք հաշվի են առնում նրանց եզակի ուժեղ կողմերն ու հետաքրքրությունները:

Ներառական կրթությունն այն կրթությունն է, որի դեպքում բոլոր աշակերտների հանդեպ պետք է ապահովվի հավասար, սակայն ոչ նույնակերպ վերաբերմունք՝ ստեղծելով սովորողների հետ համագործակցող, նրանց աջակցող և դաստիարակող միջավայր, որը պետք է տրամադրի բոլոր անհրաժեշտ ծառայությունները, պայմաններն ու հարմարությունները, որպեսզի աշակերտները կարողանան հասնել հաջողությունների: Այս միջավայրը պետք է նաև ընդգծի միմյանց նկատմամբ հարգալից վերաբերմունքը և նպաստի, որ երեխաները սովորեն ընկալել միմյանց անհատական տարբերությունները որպես իրողություն:

Ներառական կրթության ծրագիրը հնարավորություն է տալիս բոլոր աշակերտներին ներառելու բարդ, առաջանցիկ և ճկուն ուսումնական ծրագրերում, որոնք օգնում են, որ նրանք ապագայում մեծ հաջողություններ գրանցեն: Մեր երկրի հանրակրթական դպրոցները, որպես հասարակության զարգացման լավագույն արտացոլում, պատմության ընթացքում շատ հաճախ հանդիպել են սոցիալական տարբեր փոփոխությունների և մարտահրավերների դիմակայելու խնդրին:

Ներառական դպրոց ունենալու հրամայականը ձևավորվել է որպես այս հասարակական և կրթական մարտահրավերների փոփոխությունների արտացոլման դինամիկ ճանապարհ: Սակայն հարկ ենք համարում ընդգծել, որ ներառական դասարաններում աշխատելու ընթացքում ուսուցիչները կարող են հանդիպել տեսության և պրակտիկայի անհամատեղելիության տարատեսակ դրսևորումների, դժվարությունների կամ խոչընդոտների: Ուսուցչի դերը դպրոցական համայնքում ներառական միջավայր ստեղծելու և հանդուրժողականության մթնոլորտ ապահովելու դժվարին գործընթացում խիստ կարևոր է:

1. Ինչպես խթանել ներառումը դասարանում,
Մեթոդական ուղեցույց, Ձեռնարկ, Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն, Երևան-2021, էջ 2:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍ

ԸՆՏԱՆԻՔԻ, ԴՊՐՈՑԻ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՓՈԽՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՇԱԿԵՐՏԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

Ներառական կրթությունը

- ընդունում է, որ բոլոր երեխաները կարող են սովորել,
- ընդունում և հարգում է երեխաների տարբերությունները՝ տարիքը, սեռը, ծագումը, լեզուն, զարգացման խնդիրները, անհատական առանձնահատկությունները, ընտանիքի սոցիալական կարգավիճակը և այլն,
- ստիպում է կրթական կառույցներին, համակարգերի և մեթոդաբանություններին կրթական գործընթացը կազմակերպել և իրականացնել բոլոր երեխաների կարիքներին համապատասխան,
- հեռահար ռազմավարական նշանակություն ունեցող հիմնախնդրի՝ ներառական հասարակության կառուցման գաղափարի առաջ մղման մասն է,
- դինամիկ և զարգացող գործընթաց է:

Ներառական կրթությունը ենթադրում է համակարգի, այլ ոչ թե երեխայի հարմարեցում

Ներառական կրթությունը հաշմանդամության սոցիալական մոդելի յուրօրինակ ածանցյալն է: Այն ընդունում է, որ բոլոր երեխաները տարբեր են, իսկ դպրոցներն ու հանրակրթական համակարգը պետք է հարմարվեն բոլոր սովորողների զարգացման արատներով և առանց դրանց, անհատական պահանջմունքներին: Սակայն, ներառում չի նշանակում բոլորին ձուլելու կամ միատեսակ դարձնելու ձգտում: Այն ընդունում է, որ երեխաները սովորում են տարբեր արագությամբ, իսկ ուսուցիչներին անհրաժեշտ են հատուկ հմտություններ ուսուցման գործընթացի ճկունությունն ապահովելու համար: Պարզապես, երեխաներին անհրաժեշտ է հասկանալի, մատչելի դասավանդում: Իսկ դա իր

հերթին ենթադրում է երեխայի առանձնահատկություններին, անհատական կրթական պահանջմունքներին, զարգացման տեմպերին, ընդունակություններին և կարողություններին համապատասխանող տարբեր մեթոդների օգտագործում:

Ներառական կրթությունը նպաստում է ավելի լայն ներառման

Ըստ հաշմանդամության ասպարեզում միջազգային քաղաքականությամբ զբաղվող “Փրկեք երեխաներին - Մեծ Բրիտանիա” հիմնադրամի, հաշմանդամության ծրագրերի մշակման մեթոդիկայում ներառական կրթությունը արտացոլում է երկու ուղղություն

1) Աջակցություն նպատակային այնպիսի նախաձեռնություններին, որոնք միտված են սահմանափակ հնարավորություններ ունեցող երեխաների ու նրանց ընտանիքների ներուժը ուղղորդելու և իրացնելու նպատակով ծավալվող գործունեության խթանմանը, հասարակական կյանքին նրանց լիիրավ մասնակցությանը, իրավունքների պաշտպանությանը;

2) Մարտահրավեր է նետում հասարակության մեջ հատուկ կարիքներով մարդկանց նկատմամբ ձևավորված և կայունացած կանխակալ վերաբերմունքին, օգնում է ծնողներին դրականորեն ընկալելու զարգացման խնդիրներ ունեցող իրենց երեխաներին և նպաստում է սոցիալապես առավել ներառմանը:

Երեխաները, անկախ սահմանափակ հնարավորություններ կամ կրթական դժվարություններ ունենալուց, դպրոցն ավարտելուց հետո որոշակի դեր ունեն հասարակության մեջ: Ներառման վաղ սկիզբը մանկապարտեզներում կամ մտուրներում, որոնց հաջորդում են միջնակարգ դպրոցն ու քոլեջը, լավագույն նախադրյալն է ինտեգրված կյանքի համար: Կրթությունը երեխաների կյանքի անբաժան մասն է: Սահմանափակ հնարավորություններ ունեցող երեխաները կարող են և սովորում են հանրակրթական դպրոցներում՝ համապատասխան օժանդակությամբ: Կան այդ նպատակին հասնելու տարբեր ուղիներ.

- Մեթոդաբանությունը մշակվում է տարբեր ընդունակություններով երեխաների ուսուցմանն աջակցելու համար (սրանով լավանում է ոչ միայն հատուկ

պահանջմունքներով երեխաների ուսուցման որակը, այլև բոլոր երեխաների ցուցանիշները):

- Բոլոր երեխաները մասնակցում են այն բոլոր միջոցառումներին, որտեղ դասարանը և դպրոցական միջավայրը (մարզական միջոցառումներ, ներկայացումներ, մրցույթներ, էքսկուրսիաներ և այլն) ներառական է:
- Անհատական ուսուցումը աջակցության է արժանանում ուսուցիչների, ծնողների և այլ մասնագետների համատեղ աշխատանքի շնորհիվ:
- Ներառական կրթությունն օգնում է կանխելու երեխաների նկատմամբ խտրականությունը և սատարում է հատուկ պահանջմունքներով երեխաներին իրենց համայնքների և ողջ հասարակության իրավահավասար անդամներ լինելու նրանց իրավունքում:

Ճկուն դասացուցակը, ծնողների հետ աշխատանքը, հասարակական կազմակերպությունների հետ փոխգործողությունը, համատեղ արտադասարանական աշխատանքը՝ ահա մի քանի եղանակներ, որոնք օգնում են մանկավարժներին ավելի լավ հարմարվել երեխաների հետաքրքրություններին ու կարիքներին, նպաստել այն բանին, որ սահմանափակ հնարավորություններ ունեցող երեխաները ստանան անհրաժեշտ ծառայություններ և աջակցություն:

Ներառական դասարանում՝ առանց սահմանափակ հնարավորություններ ունեցող երեխաների էլ, ճիշտ այնպես, ինչպես սահմանափակ հնարավորություններ ունեցող երեխաների նկատմամբ՝ անհատական մոտեցում կցուցաբերվի: Ընդ որում կարևոր է, որ առկա լինեն հետևյալ գործոնները.

- *Ուսուցիչների համագործակցություն:* Ոչ մի մանկավարժ չի կարող լավ սովորեցնել իր բոլոր աշակերտներին, եթե չստանա գործընկերների օգնությունն ու խորհուրդները:
- *Ծրագրերի հարմարեցում աշակերտների անհատական առանձնահատկություններով պայմանավորված կարողություններին:* Ուսուցիչներն օգտագործում են տարբեր մոտեցումներ տարբեր ընդունակություններով, պահանջմունքներով, նախասիրություններով երեխաներին ուսանելու համար:

- *Հավասար հնարավորությունների ընձեռում:* Մանկավարժը պետք է համոզվի, որ բոլոր աշակերտներն ունեն տեղեկատվությունից, գիտելիքներից ու հմտություններից օգտվելու հավասար հնարավորություն:

Այսօր ժամանակի հրամայական է դառնում, որ դպրոցներն ու տեղական իշխանությունները ստանձնեն այդ իրավունքն իրականացնելու պատասխանատվությունը: Դրա համար պետք է ձեռնարկվեն հետևյալ քայլերը.

- Նախաձեռնել բանավեճեր՝ պարզելու, թե ինչպես են համայնքում մարդու իրավունքները:
- Կազմակերպել կուլեկտիվ քննարկումներ և առաջարկել գործնական լուծումներ, թե ինչպես կարելի է մարդու իրավունքների հարցերն ընդգրկել տեղական դպրոցական ծրագրերում:
- Մարդու իրավունքների հարցը կապել կրթության մատչելիության հարցի հետ:
- Մարդու իրավունքները պաշտպանելու նպատակով գործունեություն ծավալել սկզբնական տեղական մակարդակում և ամրապնդել դրանց կապերն ավելի բարձր՝ որոշումների կայացման մակարդակների հետ:
- Խրախուսել համայնքային և մանկական խորհուրդների ստեղծումը, որտեղ կքննարկվեն կրթության մատչելիության հարցերը:
- Մշակել համայնք-դպրոց հարաբերությունների մեխանիզմներ, որոնք կհայտնաբերեն դպրոց չհաճախող երեխաներին, կբերեն նրանց դպրոց և կապահովեն նրանց ուսումը:

Բացի այդ անհրաժեշտ ռեսուրսներին պետք է համապատասխանի քաղաքական կամքը, տեղական իշխանությունների վրա պետք է մշտապես ճնշում գործադրվի, որպեսզի նրանք կատարեն իրենց պարտավորությունները: Սակայն, վերջնական հաջողության մասին կարելի է դատել միայն բոլոր սովորողներին մատչելի հանրակրթության որակով:

Որտեղ և ինչ փոփոխություններ են անհրաժեշտ. ո՞ւմ պետք է ներգրավել գործի մեջ

- Փոփոխություններ համակարգում և դպրոցում
- Դպրոցների կառավարման փոփոխություն

- Մանկավարժների մասնակցություն
- Երեխաների մասնակցություն
- Համայնքի մասնակցություն

Փոփոխություններ համակարգում. ի՞նչ է անհրաժեշտ

-Կատարել վերլուծություն և ճշտել, թե որտեղ են անհրաժեշտ փոփոխությունները

Նախքան ներառական կրթության ծրագրի պլանավորումը և իրականացումը անհրաժեշտ է ընդհանրացնել, թե ողջ կրթական համակարգում որտեղ են անհրաժեշտ փոփոխությունները: Մեկ ասպարեզում փոփոխությունները կարող են զրոյի հավասարվել, եթե համակարգի մյուս մասերում փոփոխությունները բացակայում են:

-Հիմնական տեղեկատվության հավաքում

Հատուկ կարիքներով երեխաների համար ներառական կրթության ասպարեզում գոյություն ունեցող ցանկացած քաղաքականությունը հարաբերակցեք տվյալ պայմաններում իրավիճակի և պրակտիկայի հետ: Սակայն խուսափենք տվյալներ հավաքելու համար միջոցներ և ժամանակ չափից ավելի վատնելուց: Լավ սկիզբ կարող է ծառայել միջազգային գնահատականների և փորձի օգտագործումը, որոնք հետագայում կարելի է լրացնել տեղական ստույգ տեղեկատվությամբ ձեռք բերված արդյունքներով:

Ներառման հաջողությունը կախված է առկա մարդկային և նյութական ռեսուրսների խնամքով և պլանաչափ բաշխումից:

-Ներառական քաղաքականության մշակում:

Կրթական քաղաքականություն մշակողները պետք է հասկանան, որ ներառական համակարգը օգուտ է բերում ոչ միայն հատուկ կարիքներով երեխաներին, այլև հասարակության բոլոր խմբերի երեխաներին: Հասարակության չառանձնացված խմբերի պահանջներին համապատասխանող կրթական քաղաքականությունը հաջողելու ավելի մեծ հնարավորություններ ունի: Յուրաքանչյուր առանձին կատեգորիայի համար քաղաքականության մշակումը մեծ ժամանակ ու միջոցներ է խլում և նպաստում է բաժանմանը:

-Պատասխանատվության ստանձնում

Ավանդական համակարգերում համարում են, որ եթե երեխաները դպրոց չեն հաճախում կամ չեն սովորում, ապա մեղավոր են հենց երեխաները կամ նրանց ընտանիքները: Ներառական համակարգում դրա պատասխանատվության զգալի մասը ստանձնում են դպրոցները: Դպրոցական համակարգերը պետք է պատասխանատվություն կրեն երեխաների ուսուցման համար, ինչը ենթադրում է, որ հենց համակարգերը և ուսուցման մեթոդիկաները պետք է համապատասխանեն երեխաների պահանջմունքներին:

-Մատչելի ուսումնական միջավայրի ապահովում

Ուսումնական միջավայրի մատչելիությունը հսկայական նշանակություն ունի յուրաքանչյուր երեխայի հավասար մասնակցության և լիակատար ներառման համար: Ընտանիքները, ինչպես նաև հենց երեխաները, պետք է անմիջականորեն մասնակցեն մատչելիության հարցերի քննարկմանը: Դրանք կարող են լինել հետևյալ հարցերը, տեղաշարժ և տրանսպորտ, շենքերի ֆիզիկական մատչելիություն, վերաբերմունք, դասավանդման մեթոդիկա, ուսուցման լեզու, ուսուցչի և աշակերտների միջև փոխհարաբերություններ և այլն:

-Ճկուն ուսումնական պլանի առկայություն

Ուսումնական պլանները և քննական համակարգը պետք է համապատասխանեն բոլոր երեխաներին: Ճկուն ուսումնական պլանի դեպքում սովորելու և կրթությունից օգուտ ստանալու հնարավորություն կունենան բոլոր երեխաները, իսկ նրանց ձեռքբերումները կճանաչվեն:

-Համընդհանուր դպրոցական մոտեցում

Դպրոցները պետք է ինքնուրույն դառնան ինչ-ինչ պատճառներով մուկուսացած երեխաների պահանջմունքները բավարարելիս: Համադպրոցական մոտեցման դեպքում կոլեկտիվի բոլոր անդամները (բոլոր ուսուցիչները, օգնականները, խնամակալները և այլն) ընդգծված են ներառական մեթոդների ներդրման մեջ: Շատ հաճախ դպրոցում դրանով զբաղվում է միայն մեկ կամ երկու աշխատակից:

Համադպրոցական մոտեցման առաջընթացումը առանձնահատուկ նշանակություն ունի գյուղական վայրերում, որտեղ դպրոցները հաճախ զրկված են լրացուցիչ աջակցությունից:

Դպրոցական կոլեկտիվի բոլոր անդամները պետք է պատրաստություն անցնեն և խորացնեն հատուկ կարիքներով երեխաների ներառման հարցերում իրենց ունեցած գիտելիքները: Բացի այդ, զեկավարներից պահանջվում են լավ կառավարման հմտություններ:

-Լրացուցիչ ֆինանսավորում

Եթե կրթական համակարգն ունի լրացուցիչ ֆինանսավորում, նշանակում է՝ այն բաշխվում է ըստ մարզերի և շրջանների, բայց ոչ ըստ առանձին դպրոցների: Այսպիսով, դպրոցները ստանձնում են բոլորի երեխաների մասին հոգածության համադպրոցական պատասխանատվություն, և խորհրդատուների կարիք չունեն: Լրացուցիչ ֆինանսավորման հարցերով զբաղվող անձիք ապահովում են այն տեղական կամ համապետական մակարդակում:

Դպրոցների կառավարումը

Ներառական փոփոխություններ իրականացնելիս կարևոր դեր է խաղում որակյալ կառավարումը: Կրթական գորատեսչությունների ղեկավարները և ավագ մանկավարժներն ապահովում են դպրոցներին հարկ եղած աջակցություն և օգնում են զարգացնելու միջդպրոցական ցանցը: Դպրոցների ներառման զարգացման համար ղեկավարները կարող են.

- *հետևել այն բանին, որ ուսուցիչները ծանրաբեռնված չլինեն*

Ղեկավարների կողմից խնամքով պլանավորումը նպաստում է ուսուցիչների ընդունելի ծանրաբեռնվածության հաստատագրմանը: Դա նաև ներառում է դասարանում ընդհանուր աշակերտներին և նրանց, ովքեր ունեն զարգացման խանգարումներ կամ ուսման դժվարություններ:

- *խրախուսել լավ ուսուցիչներին*

Ղեկավարները կարող են արդյունավետ օգտագործել խրախուսման համակարգը՝ առանձնապես աչքի ընկած ուսուցիչների պարագայում: Դրա համար կարելի է օգտագործել խրախուսումների առկա համակարգը, կամ որակավորումները, զուգահեռ «հատուկ» համակարգեր այստեղ անհրաժեշտ չեն:

- որոշել ժամանակային շրջանակները, որոնք հնարավորություն են ընձեռում ուսուցիչներին հետևելու մեկը մյուսի աշխատանքին

Ուսուցիչների աշխատանքի որակը, նրանց ճկունությունն ու ստեղծագործական մոտեցումը բարձրացնելու առավել արդյունավետ եղանակներից է միմյանց աշխատանքին հետևելու հնարավորության ընձեռումը: Ղեկավարները պետք է պլանավորելիս նախևառաջ հաշվի առնեն այս գործոնը և ուսուցիչներին հնարավորություն տան վերլուծելու իրենց գործունեությունը: Սա նախապատրաստման լավագույն ձևերից մեկն է առանց արտադրությունից կտրվելու: Բացի այդ, ղեկավարները պետք է շարունակ աջակցություն ցույց տան նորովի աշխատել սկսող ուսուցիչներին:

- *հայտնաբերել դպրոց չհաճախող երեխաներին*

Ղեկավարները պետք է հետևեն, որպեսզի ենթագերատեսչական շրջանում բոլոր երեխաներին գտնեն, ընդունեն դպրոց և ուսման ընթացքում դժվարություններ ծագելիս օգնեն:

- *նպաստել բազմասեկտոր համագործակցությանը*

Կից ոլորտների հետ (օրինակ՝ առողջապահության մարմիններ կամ սոցիալական ծառայություններ) համագործակցությունը ներառական կրթության կառավարման կարևոր մասն է: Հատուկ կարիքներով երեխաները և նրանց ընտանիքները կարող են տարբեր աղբյուրներից անհրաժեշտ ծառայություններ ստանալ:

Ուսուցիչների նախապատրաստումը

Ուսուցիչները պետք է հիմնական գիտելիքներ ստանան հաշմանդամության ասպարեզից, որպեսզի նրանց վերաբերմունքը և աշխատանքի մեթոդները չխանգարեն հատուկ կարիքներով երեխաներին ուսումնական պլանի նկատմամբ հավասար մատչելիություն ապահովելուն: Նման ուսուցումը պետք է լինի մշտական՝ կարճ դասընթացների (կամ մոդուլների) ձևով և անցկացվի տեղական կրթական միջավայրում՝ ցանկալի է նրանց սեփական դպրոցում: Այն անհրաժեշտ է անցնել և՛ նախքան դպրոցում աշխատանք սկսելը, և՛ արդեն մանկավարժական գործունեության ընթացքում: Կոնկրետ հիմնախնդիրներ ընդգրկող գործնական ուսուցումը անհամեմատ արդյունավետ է

տեսական պատրաստությունից: Ըստ էության, ուսուցիչները կարող են կանոնավոր հանդիպել և քննարկել իրենց խնդիրները, զարգացնել իրենց ընդունակությունների նկատմամբ վստահություն, ապա դա, թերևս, անձնակազմի որակավորման բարձրացման առավել արդյունավետ ձև կարող է դառնալ:

Ուսուցիչների պարտականությունները

Ուսուցիչները պետք է հասկանան և ընդունեն այն փաստը, որ եթե բոլոր երեխաներն ունեն կրթության իրավունք, ապա իրենց՝ ուսուցիչների պարտականությունն է ուսուցանել բոլոր երեխաներին: Ուսուցիչներին այդ պատասխանատվությունը ստանձնելուն կարող է հաջողության բանալին լինել: Մոտիվացիայի առկայության դեպքում նրանց կարող է անհրաժեշտ լինել կանոնավոր գործնական աջակցություն և կառուցողական հետադարձ կապ: Խրախուսումը կարող է օգտակար լինել հաջողակ (առաջադիմող) ուսուցիչների խրախուսման և որակավորման առկա համակարգերի միջոցով: Որպես պրպտող (հնարամիտ) մանկավարժ ճանաչված լինելը և տեսնել, թե ինչ արդյունքների են հասնում հատուկ կարիքներով երեխաները, արդեն իսկ ուսուցչի համար պարզն է: Հատուկ կարիքներով երեխաների ուսուցման համար լրացուցիչ դրամական պարգևատրումներ վճարելը կարող է հանգեցնել բաժանման:

Դասավանդման մեթոդիկան

Ուսուցման մեխանիկական մեթոդներին սովոր ուսուցիչների համար գուցե դժվար լինի զուգակցել աշխատանքի իր ոճն այն բանի հետ, ինչը ենթադրում է առաջին հերթին դեպի երեխան կողմնորոշված առավել ակտիվ մեթոդների գործադրում: Դասավանդման մեթոդիկայում փոփոխությունները կարող են ներառել դասասենյակում վերադասավորությունը (որպեսզի երեխաները կարողանան աշխատել փոքր խմբերով), բարեկամական հարաբերություններ զարգացումը (որպեսզի ավագ կամ լավ սովորող աշակերտներն աշխատեն ուսուցման դժվարություններ ունեցողներ հետ), խաղերի, մաթեմատիկայի կամ նոր բառերի ուսումնասիրության համար նախատեսված առկա ձեռնարկների օգտագործումը և այլն: Ուսուցիչները պետք է հնարավորություն ունենան

փորձել նոր մեթոդներ, հաղորդակից դառնալ գաղափարներին և հետևել այլ մեթոդիկաներ օգտագործող ուսուցիչների աշխատանքին:

Տեղեկատվության մատչելիություն

Ուսուցիչներին անհրաժեշտ է մատչելի տեղեկատվություն միջազգային փաստաթղթերի մասին, և այն մասին, թե ինչպես կարելի է աշխատանքն առավել ներառական դարձնել: Տեղեկատվությունը այն մասին, թե ինչպես են աշխատում նման պայմաններում մյուս ուսուցիչները, օգնում է մանկավարժներին վերլուծելու սեփական գործողությունները, նրանք վստահություն են ձեռք բերում և ձգտում են պրակտիկայում փորձել նոր գաղափարներ:

Երեխաների մասնակցությունը

“Երեխան երեխային” սկզբունքով աշխատանքի մեթոդներ

Երեխաներն իրենցից ներկայացնում են կրթության մեջ արժեքավոր և հաճախ չպահանջված ռեսուրս: Նրանք, որպես կանոն, ավելի հանդուրժող են հաշմանդամության նկատմամբ, քան իրենց ուսուցիչներն ու ծնողները: “Երեխան երեխային” սկզբունքով մոտեցումը շատ արդյունավետ միջոց է երեխաների մասնակցությունը համախմբելու համար: Երեխաները շատ ակտիվ են լինում իրենց համայնքում հաշմանդամության նկատմամբ բացասական վերաբերմունքը հաղթահարելու համար՝ հայտնաբերելով դպրոցից դուրս մնացած երեխաներին, օգնելով հատուկ կարիքներով երեխաներին հասնելու դպրոց, դասերի ընթացքում գրառումներ անելով խուլ երեխաների համար, ուսուցանելով հատուկ կարիքներով երեխաներին տանը: Չամբիայում և Լեսոտոյում երեխաները հետազոտություն էին անցկացրել հատուկ կարիքներով երեխաներին հայտնաբերելու և նրանց ծնողներին՝ երեխաների դպրոց հաճախելու անհրաժեշտության հիմնավորման հարցում համոզելու նպատակով:

Խիստ կարևոր է հատուկ կարիքներով երեխաների, երիտասարդության և մեծահասակների ներգրավումը քաղաքականության և գործնական հանձնարարականների մշակման պրոցեսում: Անհրաժեշտ է գործի դնել հատուկ

կարիքներով երեխաների և երիտասարդ մարդկանց ոչ մեծ խմբեր և օգնել նրանց արտահայտելու իրենց գերակայություններն ու պահանջմունքները. սա դեպի երեխան կողմնորոշված և երեխաների առօրյա կյանքում առավել օգտակար կրթության ստեղծման ճանապարհին առաջին քայլն է: Նրանց մասնակցությունը հաճախ կարող է ներառական միջոցառումների մշակման արագացուցիչ ծառայել: Հաշմանդամության հարցերում նրանց գիտելիքներն ու իրազեկությունը պետք է հարգել բոլոր մակարդակներում:

Համայնքի մասնակցությունը

Համայնքի բազմաթիվ անդամները՝ ՀՀՎ աշխատակիցները, ավագանին, հոգևորականությունը, ծնողները, հատուկ կարիքներով մեծահասակները և հենց երեխաները կարող են իրենց ներդրումն ունենալ ներառական կրթության զարգացման մեջ: Առկա մարդկային և նյութական ռեսուրսների օգտագործումը օգնում է զարգանելու կապերը դպրոցների, ընտանիքների, համայնքների միջև, ինչպես նաև դարձնում է համայնքի անդամներին ներառական կրթության ծրագրերի տեր: Հեռահար նպատակն է ամբողջությամբ ներառական հասարակության ստեղծումը:

Ծնողների ընդգրկումը

Հաճախ հատուկ կարիքներով երեխաների ծնողները կրթություն ստանալու իրենց իրավունքի ուժեղագույն պաշտպաններն են: Նրանք արժանի են աջակցության իրենց նպատակներին հասնելու համար: Սակայն, շատ ծնողներ անտեղյակ են, որ հատուկ կարիքներով իրենց երեխաները իրավունք ունեն ըստ բնակության վայրի դպրոց հաճախելու: Իսկապես, ծնողների հետաքրքրություններն ու նպատակները ոչ միշտ են համապատասխանում իրենց երեխաների կարիքներին ու հետաքրքրություններին: Ծնողներին կարող է օգնություն անհրաժեշտ լինել՝ խմբերում միավորվելու և կրթության մեջ բացառող պրակտիկայի դեմ պայքարելու համար: Այնտեղ, որտեղ հնարավոր է, հատուկ կարիքներով երեխաների ծնողներին պետք է օգնել հատուկ կարիքներով մարդկանց կազմակերպությունների և համայնքի մյուս խմբերի հետ համատեղ աշխատանքում՝ այդ իրավունքների պաշտպանության հարցում:

Ծնողների ներգրավումը ուսուցման գործընթացի մեջ

Դպրոցի մանկավարժների, մյուս աշխատողների և ծնողների մշտական շփումներն ու լավ հարաբերությունները խթանում են սովորողի կրթական առաջընթացը: Ընտանիքը մնայուն է սովորողի կյանքում, մինչդեռ դպրոցը և ծրագրերը՝ փոփոխական: Հենվելով ընտանիքի ուժեղ կողմերի և յուրահատկությունների ճանաչման և ընդունման վրա անհրաժեշտ է խթանել ծնող-դպրոց, ծնող-ուսուցիչ, ծնող-մասնագետ համագործակցությունը:

Այդ նպատակով իրականացվում են

- համակարգված և պարբերական սեմինարներ և վերապատրաստումներ՝ ուղղված հատուկ կրթության չափորոշչի պահանջների լուսաբանմանը,
- դպրոցի վերաբերյալ տեղեկատվության տրամադրում (ուսումնական չափորոշիչ, ծրագրերի գրքույկներ, ուղեցույցներ ծնողների համար, տեղեկատու նյութեր, օրագրեր),
- դասալսումներ ծնողների կողմից,
- ծնողական ժողովներ՝ տարեկան առնվազն չորս անգամ,
- դպրոցի բաց դռների օր, համատեղ սոնակատարություններ, միջոցառումներ:

Ծնողները պետք է հնարավորություն ունենան մասնակցել դպրոցի կառավարմանը և պատասխանատվություն կրեն իրենց պարտականությունների կատարման հարցում: Դրա լավագույն ձևը դպրոցական խորհուրդների ստեղծումն է: Ընտանիքները պետք է ներգրավվեն իրենց երեխայի կրթությանն վերաբերող կարևոր հարցերի քննարկմանն ու որոշումների կայացմանը, քանի որ ծնողներն ուզում են վստահ լինել, որ դպրոցն իրենց երեխային լիարժեք և համապատասխան ձևով է նախապատրաստում ապագա կյանքին: Այս խնդիրը հանդիսանում է կարևորագույններից մեկը կրթության որակը բարելավելու գործում: Միաժամանակ դպրոցը կարող է մտավախություն ունենալ արդյո՞ք ծնողների ընդգրկվածությունը դիտվում է որպես արժեքավոր միջոց դպրոցների դերը հանրության մեջ բարձրացնելու և կարևորելու, ինչպես նաև սովորողների նվաճումների հարցում, թե՞ նրանց ընդգրկվածությունը ավելի է ծանրաբեռնում ուսուցչին և վտանգ է հանդիսանում դպրոցների համար:

Այս հարցերին պատասխանելու համար մշակվել է մի ամբողջ տեսություն, որն ուղղված է հետևյալ հիմնական հարցերի լուսաբանմանը.

– Արդյո՞ք ծնողների ընդգրկվածությունը դրական ազդեցություն ունի սովորողի ձեռքբերումների վրա: Եթե այո, ապա ընդգրկվածության որ ձևն է լավագույնը:

– Ինչպիսի՞ ազդեցություն ունի ծնողի ներկայությունը սովորողի աշխատանքի արդյունքների, վերաբերմունքի, սեփական անձի ընկալման, դասարանում պահելաձևի և հաճախելու վրա:

– Արդյո՞ք ծնողի ընդգրկվածությունը հավասարապես արդյունավետ է տարրական, միջին և բարձր դասարաններում: Եթե այո, ապա հարկավոր է նշել արդյունքների և ընդգրկվածության մակարդակի դեպքերը, իսկ եթե ոչ՝ նշել և նկարագրել լավագույն տարբերակը:

– Ի՞նչ է հայտնի աղքատ կամ ազգային փոքրամասնություն կազմող համայնքներում ծնողների ընդգրկվածության կամ մասնակցության, ինչպես նաև դրա արդյունավետության վերաբերյալ:

– Ինչպիսի՞ ազդեցություն՝ դրական և բացասական, կունենա կամ ունի ծնողների ընդգրկվածությունը դպրոցների կառավարման բնագավառում:

Ծնողների մասնակցությունից բացի կարևոր է նաև պետական վերահսկողությունը՝ հատկապես չափորոշիչների վերահսկման և լրամշակման հարցերում, իսկ համայնքները շահագրգռություն պետք է ցուցաբերեն կրթակարգով և չափորոշիչով նախատեսված ուսուցման բովանդակության, ուսումնական միջավայրի ապահովման համար անհրաժեշտ ֆինանսական, նյութական միջոցներ գտնելու և ներդնելու հարցում:

Ծնողներն ընդգրկվում են երեխայի գնահատման, այդ թվում դիտարկման, ԱՌՊ-ների կազմման և դասի նախապատրաստման գործընթացների մեջ:

Ծնողի իրավունքները և պարտականությունները

Ծնողը պարտավոր է.

- Ապահովել երեխայի ներկայությունը դպրոցում: Աշակերտի բացակայությունը հասցնել մինիմումի:
- Պահպանել երեխայի հիգիենայի կանոնները:
- Միշտ մասնակցել ժողովներին (բազմամասնագիտական, ծնողական):
- Հարգալից վերաբերմունք ցուցաբերել դպրոցի անձնակազմի նկատմամբ:
- Տանը ապահովել բարենպաստ պայմաններ երեխայի ուսումնական գործունեության համար:
- Մեծ ուշադրություն դարձնել գիտելիքների, սոցիալական հմտությունների զարգացմանը:
- Ընդունել և հարգել դպրոցի օրենքները և կանոնակարգը:
- Ջերժ պահել երեխային ընտանեկան խոչընդոտներից, խուսափել սթրեսային իրավիճակներից:
- Հնարավորություն տալ երեխային արտահայտելու իր զգացմունքները:
- Մշակել երեխայի համար արգելքները հաղթահարելու ռազմավարություն, լինել հնարավորինս համբերատար:
- Հաճախակի զրուցել երեխայի հետ, ստեղծել վստահության մթնոլորտ տանը, ներշնչել վստահություն դեպի ծնողը, ուսուցիչը:
- Ժամանակին ապահովել երեխայի այցը հատուկ մանկավարժի հետ անհատական պարապմունքին:

Ծնողը իրավունք ունի.

- Ընտրել երեխայի համար անվճար ուսումնական հաստատություն (դպրոց) անկախ բնակավայրից:
- Պաշտպանել երեխայի օրինական իրավունքները և հետաքրքրությունները:

- Ստանալ տեղեկատվություն դպրոցում մատուցվող ծառայությունների մասին (սնունդ, բուժօգնություն, տրանսպորտ, լրացուցիչ հատուկ պարապմունքներ հետ մնացող աշակերտների համար և այլն):
- Ընտրել ուսուցման ձևը (անհատական, տնային պայմաններում):
- Մասնակցել աշակերտի համար անհատական ուսումնական պլան կազմելու և իրականացնելու գործընթացին:
- Տեղյակ լինել ուսումնական պլանին համապատասխան դասացուցակին:
- Քննարկել ուսումնական պրոցեսում ծառայած ցանկացած խնդիր՝ կապված թիմի անդամների գործունեության հետ:
- Ժամանակին ապահովել երեխայի այցը հատուկ մանկավարժի հետ անհատական պարապմունքին:
-

Ուսուցչի դերը

Ուսուցիչը կառավարող է, դիտարկող, օրինակ, խորհրդատու, աջակից, ընկեր, տեղեկացնող և սոցիալական աշխատող: Նա պետք է առաջնորդի և իմաստակից ուսուցման համար օգտագործի ուսուցման բազմազան ռազմավարություն:

ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄՆԵՐ

Համոզիչ է թվում այն տեսակետը, որ ժամանակն է ողջ մարդկությունը ճանաչի կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող անձանց խնդիրը և տա գլոբալ լուծում:

Օգնենք հատուկ կարիքներով երեխաներին ինտեգրվելու իրենց հասակակիցների միջավայր: Հիշենք, որ նրանք էլ իրենց հաղորդակցվելու լեզուն ունեն:

Այս գործընթացում պետք է կարևորել համագործակցությունը: Այդ դեպքում կարելի է միայն նպաստավոր պայմաններ ստեղծել, հարգել նրանց անհատականությունը:

Կարծում եմ չկա այնպիսի մի խնդիր, որ լուծում չունենա: Արդյունքի հասնելու համար հարկավոր է լիարժեք տիրապետել ողջ ինֆորմացիային, լինել համբերատար, հետևողական քայլերով հասնել արդյունքի:

Համամիտ եմ այն տեսակետին, որ պետք է մերժենք անտարբերությունը և կարևորենք համագործակցությունը այս դժվար, բայց կարևոր աշխատանքն իրականացնելիս:

Փոքր ինչ բարի լինելը կօգնի բոլորին, կփրկի աշխարհը ...

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Դակարի գործողությունների շրջանակ. Կրթություն բոլոր համար. Մեր ընդհանուր պարտավորությունների կատարումը //տեքստ՝ ընդունված կրթության համաժողովի կողմից, Դակար, Սենեգալ, 2000 ապրիլի 26-28:
2. Կոնվենցիա հաշմանդամություն ունեցող անձանց իրավունքների մասին ՄԱԿ, 1993 //ՀՀ-ում ուժի մեջ մտած հոկտեմբերի 22-ին, Երևան, 2010:
3. Կրթության Հատուկ Կարիքների Գործունեության Կառուցվածք, ՅՈՒՆԵՍԿՕ, 1994:
4. Ներառման ուղեցույց՝ ապահովելու մատչելի կրթություն բոլորի համար, ՅՈՒՆԵՍԿՕ, 1994:
5. Սալամանկայի հոչակագիր և գործողությունների շրջանակ հատուկ կարիքի կրթության մասին //տեքստ՝ ընդունված "Հատուկ կարիքներ ունեցող անձանց կրթություն. մատչելիություն, որակ" համաժողովի կողմից, Սալամանկա, Իսպանիա, 1994թ, հունիսի 7-10:
6. Չափավոր և ծանր մտավոր հետամնացություն ունեցող երեխաների հետ աշխատող հատուկ մանկավարժի ուղեցույց, Երևան, 2008: